

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK füzetek
az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa

IX. évfolyam 97. szám
2005. március

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék,,,”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor - hívtatn és hívtatlanul - mindenkit szeretettel vár a
Budapest V. Semmelweis utca 1-3. I. emeleti zeneterembe

Részletek Narekaci Szent Gergely imájából

„...Urunk és megbékítők...”

„...Nagy félelemmel telve és remegéssel állunk itt fölséged előtt, és jelenünk meg, hogy felajánljuk ezt a szellemi és felfoghatatlan áldozatot. Felségednek, Neked, aki a világot együtt teremtetted a Teremtővel, és akinek társa voltál és Ővele egyenlő vagy a trónon és az Atya sértetlen tiszteletének dicsőségében...”

Oldódik azonban ez a nagy félelem, mert kötelességünk, hogy teljesítsük az isteni parancsot: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre! Az utolsó vacsora megisméltését, Krisztus áldozatának jelenvalóvá tételét, melynek a fontosságát érezzük, de ez valahol lelki síkon hat! Felajánljuk a Szentléleknek mint Istennek, hisz Ő a harmadik isteni személy. S végső soron a Szentlélek együtt működik a másik kettővel: ott volt a teremtésnél, kísérte Jézust működésében, s most a trónon: az Istent megillető dicsőségben is együtt vannak.

Dr. Sasvári László

* * *

Lapunk az interneten: www.magy-orm.axelero.hu honlapon.
Elektronikus levélcímünk (E-mail): magyar.ormeny@axelero.hu

* * *

Legszebb karácsonyi énekeink szerzője

Elképzelhetetlennek tűnik a karácsony a szívét-lelket felemelő, az ünnephez illő énekek nélkül.

Kevesen tudják azonban, hogy számos - s köztük legismertebb karácsonyi - egyházi énekünk szerzője egy igen sokoldalúan képzett ferences szerzetespap volt, akinek halálától az idén kereken 110 esztendő telt el.

Simon Jukundián mintegy 97 kedvelt dallamú éneket jegyzett fel a nép ajkáról és további 133-at megújított. Az ő szerzeménye a „Hozzád fohászokodunk áldott Védasszonyunk (Nagyasszonyunk)” kezdetű szép Mária-énekünk, valamint az Oltáriszentség tiszteletére írt „Krisztus teste és szent vére”. Énekei egyházi költészetünk közkincsévé váltak.

Karácsonyi énekeiben a ferences betlehem-kultusz üde bája szólal meg újból. Simon Jukundián egén felragyog a víg betlehemi csillag, és felszabadultan zeng orgonáján:

„Dicsőség mennyben az Istennek!

Az angyali seregek vígan így énekelnek.

Dicsőség, dicsőség Istennek!”

Ugyanakkor karácsonyi opuszainkat nagyon szép szentségi énekekkel is gazdagította:

"Az ige megtestesült Názáretben.

Kit Mária szűzen szült Betlehemben,

Itt vagyon elrejtve kenyér színében.

Imádjuk mindnyájan egyetemben."

Simon Jukundián 1813. április 29-én született Csíkszentkirályon. A keresztségben a Péter nevet kapta. Tizenhét éves korában lépett be Szent Ferenc rendjébe, teológiai tanulmányai befejeztével, 1837-ben szentelték pappá. Működésének első két évtizedében elsősorban kolostori, lelkipásztori, de főképpen tanügyi munkát végzett. Kiváló szónok, hitoktató, orgonista, iskolai tanító, gimnáziumi s aztán rendi intézeti, majd teológiai tanár.

Életének fordulópontja 1858-ban következett be. Haynald Lajos, 1852-1864 között Erdély tudós és éleslátású püspöke, elkérte Simon atyát a provinciától s magiszteri továbbképzésre küldte Bécsbe. Ez is jól átgondolt részét képezte a főpásztor azon nagy tervének, hogy szellemi fejlődés céljából tanító- és kántorképzőt létesítsen. Ennek vezetésére szemelte ki Simon Jukundiánt, akit személyesen is jól ismert, és pedagógiai képességeire, tudományos és zenei ismereteire való tekintettel a legalkalmasabbnak talált.

1858. október 4-én nyitották meg a csíksomlyói római katolikus tanító- és kántorképző intézetet. Ez volt az első szakosított intézmény, amely az erdélyi egyházmegye számára tanítókat és kántorokat nevelt, magyar és német nyelven. A gazdag órarend magába foglalta a hittant, nevelés- és oktatástant, nyelvtant, német nyelvet, számtant, a zenetant és az orgonálást, a szépírást, valamint heti három óra mezőgazdasági és gyakorlati kísérleteket minden tárgyból.

Az intézet tanári testülete és ifjúsága felbecsülhetetlen érdemeket szerzett az abszolutizmus (osztrák önkényuralom) korában a magyar állameszme, az irodalom és a közművelődés terén. Simon Jukundiánt 1865-ben - addig helyettes igazgató volt - az intézet végleges igazgatójává nevezték ki, amelyet 25 esztendőn keresztül vezetett. Ugyanakkor példásan végezte előadó tanári munkáját is.

Az erdélyi ferences rendtartomány életében is jelentős szerepe volt, hiszen háromszor választották meg - 1874 és 1883 között - tartományfőnöknek. Mindvégig élvezte Haynald püspök barátságát, aki mint kalocsai érsek is levelezett vele. Öregkorában pedig csatlakozott egykori szeretett és nagyra becsült tanítványának, Péter Csíszér Eleknek a ferences szerzetesi szellemet megújító mozgalmához.

Simon Jukundián gyakorolta a versírást, s ugyanakkor a zene avatott és művészi mestere volt. Ének-szerzeményeit azoknak versszövege és elragadó dallama miatt azonnal átvette a nép. Túlzás nélkül állíthatom, hogy szerzeményei kiállták az idő próbáját, és legkedveltebb vallásos énekeink közé tartoznak napjainkban is.

Fodor György

(Újraéledés a Szabadság 2004 december 24.-i számából)

Minden okunk megvan rá, hogy feltételezzük: Simon Jukundián örménymagyar volt. Dr. Száva Tibor-Sándor könyvéből tudjuk, hogy a Simonok Szépvízen az örmény családok számát szaporították. Onnan könnyen eljuthattak Csíkszentkirályra is. A Jukundián név, a zenei tehetség, és más tulajdonságai is azt sejtetik velem, hogy helyes a feltételezésem, amit Fodor György piarista szerzetes konfráter is valószínűnek tart, hogy tudniillik legszebb karácsonyi énekeink szerzője örménymagyar. Tivali Nagy Imre - akinek régi csíkiakról szóló könyvéből már más alkalmakkor idéztem -, nagyon szép emléket állít tanítójának, tanárának, földijének falustársának, hiszen ő maga is csíkszentkirályi születésű.

Annakidején fájlalta, hogy rendtársai nem írták meg Simon Jukundián életrajzát, nem méltatták kellőképpen munkásságát. Most, Fodor György emlékező sorait látva bizonyára elégedett lenne.

Hogy jobban megismerjük ezt az érdekes embert, idézek tehát annak a nebulónak a visszaemlékezéseiből, akinek tanítója, tanára volt a „dalköltő”.

„Simon Jukundián szerzetes, később a szerzet provinciálisa a tanító képezde igazgatója, úgy a normában mint a gimnáziumban éneket tanított. Akkora ambícióval és fáradhatatlan lelkesedéssel élt feladatának, hogy azt most is bámulni tudom. A fals hangok rögtönös felfogása iránt olyan érzékeny hallása volt, hogy százunk közül rögtön torkon ragadta annak adóját. Mikor ilyen haragra lobbant, a többszöri ismétlésnél már csak a száját tátogatta mindenki, de hangot adni nem mert. Hiába ütötte a taktust és verte a hangvillát, mert belőlünk hangot kicsalni nem tudott. Nagyheti passió éneklésekor a soló-tenort vagy soló-baritont éneklése közben ragadta torkon s olyant kiáltott egyet neki, hogy az egész ájtatos publikum a kórus felé fordult. A mutációt kezelő preparandistát, ha rossz sípot húzott ki, vagy dugott be orgonálás

közben, úgy hason vágta, hogy nyomban összegözsörödött. Ha misét mondott, az oltárról is felkiáltott az orgonáló preperandistának, hogy nem fis te/...hanem cis!...vagy nem C-dúr te!...hanem A-moll!...Ha a fűvónyomó eltátotta a száját, odakiáltott neki: nyomjad te!...

Amilyen pedáns volt mint zenész, éppen olyan barátságos és előkelően figyelmes a társadalmi életben. Respektált egyházi zeneköltő és Kincseszegi Vidor álnév alatt poéta is volt. Hosszas közéleti működésének elismeréséül a Ferencz József rend lovagkeresztjével tüntettetett ki. Milyen kár, hogy a szerzet, melynek kötelékében hosszú életét hasznosan töltötte, nem gondoskodott arról, hogy életrajzát megírassa. Hadd látná az utókor, hogy hajdan olyan szabású barátok voltak, mint Simon Jukundián.

A politikában kevés szerepet vállalt. De annál jelentősebb tanügyi és társadalmi működése. Koszorúba vágott hófehér haja, előkelő megjelenése és amellet hirtelen indulatos természete három nemzedéken át közismert volt. A zenének minden ágában járatos volt, ami azért kiváló érdeme, mert abban való ismeretét mind privát szorgalommal szerezte.

Mint zeneszerző a *Boldogasszony anyánk* máig is egyik legszebb templomi ének szerzője. Saját szerzeményű műveivel az őt látogató idegen előkelőségeket zongorajátékával készséggel mulattatta. Mint orgonavirtuóz, ő hozta divatba az énekes misében a pap énekének megható és felemelő orgonakiséretét. Évtizedeken át mint a somlyói tanítóképezde igazgatója és zenetanára és gimnáziumi énektanár működött. A fuvolát, hegedűt, zongorát, cimbalmot és más hangszereket naturaliter tanulgató diákokat magához rendelte, iskolákat írt nekik és utasítást adott a hangjegy szerinti tanulásra.

Csak az ő kitartó szorgalmának és hajthatatlan akaraterejének köszönhető a somlyói kántor- és tanítóképző intézet szervezése, hova előbb a kántorokat rendeltette be a hatóságokkal továbbképzés végett s ahol egyelőre ő maga tanított, míg módjába esett a tanítóképzés primitív alapjait megvetni. Éveken át ingyen tanított.

Sok minden anekdota fűződik somlyói életéhez. Róla mondják, hogy a rosszul intonáló papnak lekiáltott az orgonától, viszont ha ő misézett, felkiáltott az orgonához, hogy nem jó te-e-e számár! A nagyheti passió előadására nagy súlyt fektetett, s annak precíz előadását a képezde és gimnázium ifjúságával együtt szokta biztosítani. A karokat négyes hangra énekelte úgy, hogy a passió egy remek zenei előadásnak vált be."

Íme, tehát ilyen szabású barátok is voltak hajdan, és ma is vannak. Elég, ha csak az iskola- és otthont teremtő Berszán Lajos és Bőjte Csaba atyákra gondolunk, de hála Istennek mások is vannak, például a Nagykárolyban dolgozó piarista szerzetes nővérek, és sokan mások. Hajtsunk fejet áldozatos, példamutató munkájuk előtt, és lehetőségeink szerint segítsük azt.

*A válogatást gyűjtötte kiegészítette és közreadja
B. Kovács Júlia Kolozsvárról*

* * *

Kátainé Szilvay Ingrid

Az örmény zene évszázadai

II. rész

Szpendiarov (1871 - 1928) - Komitasz kor- és harcostársa (hasonlatos tevékenységük és barátságuk Bartókéhoz és Kodályéhoz). Ők ketten az örmény zene első klasszikusai. Szpendiarov volt az, aki az örmény népzene az orosz zeneesztétikával ötvözve az örmény szimfonikus muzsika nagy úttörőjévé vált. Az ő általa vágott ösvényen elindulva találkozhatunk Ter-Gerondjan, Barhudarjan és Hacsaturjan nevével.

Az első nemzeti opera - Csuhadzsan „II. Arsak”c. történelmi operája, vele egyidős Kara-Murza befejezetlen „Susan”c. operája, valamint Tigranjan „Anus”c. színpadi drámája. A drámai műfajok megjelenésével párhuzamosan az örmény előadó művészet is intenzív fejlődésnek indul a XX. sz. első felében. Nagy örmény hangszeres előadók és énekesek jelennek meg Oroszország és Európa zenei színpadain: Sahlamjan, Nalbandjan, Sah-Muradjan, Terjan-Koganova, Davtjan.

Armenak Sah-Muradjan (1878 -1939) - az örmény nemzeti dalművészet kiemelkedő alakja, az örmény Caruso, Musban (a mai Törökország) született. Komitaszhoz hasonlóan ő is az ecsmiadzini szeminárium hallgatója lesz (1890), ahol ez idő tájt a híres Kara-Murza zeneszerző a szemináriumi kórus karnagya. A kisfiú különleges hangadottságait felfedezve 1894-ben Tifliszbe küldi Makar Ekmaljanhoz (tudjuk, ő volt Komitasz első mestere), akinek növendéke, majd barátja lesz. 1910-ben diplomázik a párizsi Conservato-